

1968 KUŞAĞININ TALİHSİZLİĞİ

22 Mayıs 2021

Yıldırım Koç

Ülkenizde ve dünyada büyük adaletsizlikler olduğunu, insanların ezildiğini ve sömürüldüğünü düşünüyorsunuz. Bu düzenin değişmesi gerektiğine inanıyorsunuz. Düzeni değiştirmek için yola çıkıyorsunuz.

Karşınızda büyük güçler var. Bu güçleri ancak daha büyük güçleri arkanıza alarak yenebilirsiniz. Bu “daha büyük güçler” kim? Hangi toplum kesimlerinin veya toplumsal sınıfların ve tabakaların çıkarları, mevcut düzenin değiştirilmesinden yana?

Düzeni değiştirmek istediğinizde önce bu soruyu sormak durumundasınız.

Diyelim bir yanıt verdiniz.

O zaman ikinci soru gelir. Size göre bu toplumsal sınıf ve tabakalar hayatlarından memnun mu, değil mi? Hayatlarından memnun değilse, mevcut durumlarının değiştirilmesi için düzenin değişmesini mi istiyor, yoksa mevcut düzen içinde bazı değişikliklerden mi yana? Toplumun bu kesimleri, “düzen değişikliği” için genellikle epeyce yüksek olan bedeli ödemeyi kabulleniyor mu, yoksa bedel ödemek yerine düzen içi değişimlere mi yöneliyor?

1968 kuşağı olarak adlandırılan devrimcilerin talihsizliği burada başlıyor.

“SOMUT ŞARTLARIN SOMUT TAHLİLİ” YERİNE SÜBJEKTİVİZM

Solda en yaygın hastalıklardan biri, Osmanlıca ifadesiyle, “enfüsiyye”dir. Bilimsel tembellik ve enfüsiyye birlikte gelişir.

“Enfüsiyye”, sübjektivizm veya öznelcilik demektir. Diğer bir deyişle, dünyaya baktığınızda dünyada olanları değil, gönlünüzden geçeni görürsünüz.

Solda en yaygın kullanılan sözlerden biri, “somut şartların somut tahlili”dir. Ancak nedense insanlar somut şartların “sübjektif tahlilini” veya öznel analizini yapmaya daha yatkındırlar.

1960’ların Türkiye’sinde milyonlarca işçi ve köylü, dünyaya nasıl bakıyordu? Bu büyük kitle içinde tabii ki sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesini destekleyenler vardı. Ancak soru onlarla ilgili değil. Milyonları oluşturan sıradan köylüler, sıradan işçiler ne düşünüyordu? Hayatlarından memnun muydu?

Devrimi öncüler değil, sıradan insanlar yapar. 1968 yılında devrim isteyen insanların toplam nüfus içindeki oranı ne kadardı? Daha da önemlisi, milyonlarca işçi ve köylü, düzen değişikliği mi istiyordu, mevcut düzen içinde durumlarının her gün daha iyileşebileceğine inanıyor ve bu iyileştirmeler için mi çaba gösteriyordu?

Eğer kitleler, mevcut düzen içinde sorunlarının çözülebileceği kanısındaysa, düzen değişikliği istemezler ve hatta nereye gideceği belli olmayan bir düzen değişikliğine karşı çıkarlar.

1968-1971 döneminde yaşanan buydu.

Ben işçi sınıfıyla ilgileniyorum. Zaten 1968-1970 döneminde toplumun en hareketli kesimi işçi sınıfıydı. Fabrika işgalleri, 15-16 Haziran 1970 eylemi, vb. bu dönemde gerçekleşti.

Peki, bu eylemler, düzene temelden karşı eylemler miydi, yoksa mevcut düzen içinde daha iyi yaşama ve çalışma koşulları mı isteniyordu? Mevcut düzen içinde de bu mümkün müydü?

Mümkündü.

Bu dönem, “kapitalizmin Altın Çağı” olarak nitelendirilen yıllardır. Halbuki bu dönemde Sovyetler Birliği “kapitalizmin üçüncü bunalım dönemi”nden söz ediyordu ve Varga’nın ve Arzumanyan’ın Türkçeye çevrilmiş kitaplarını okuyanlar, kapitalizmin gerçekten bir çöküş sürecinde olduğunu sanıp, ona uygun adımlar atmaya çalışıyorlardı.

Halbuki bu yıllarda ekonomik büyüme neredeyse süreklidir. Tam istihdamdan söz edilebilir. Hele 1961 yılından itibaren önce Federal Almanya’ya, ardından bazı diğer ülkelere işçi göçüyle ve bu işçilerin ülkemize gönderdikleri tasarruflarıyla insanların hayat standardı yükselmişti. Dayanıklı tüketim malları kullanımı yaygınlaşıyordu. Eylem yapan işçi, sorunlarına mevcut düzen içinde çözüm bulabiliyordu.

Burada sözünü ettiğimiz, milyonlarca “sıradan,” kısa vadeli çıkarlarını çok iyi bilen, bedel ödmeden veya mümkün en düşük bedeli ödeyerek durumunu düzeltme yeteneğine sahip insanlardır.

Bu insanların ücretlerinin satınalma gücü bu yıllarda arttı.

1963 yılındaki asgari ücreti 100 kabul ederseniz, gerçek asgari ücret 1967 yılında 107’ye yükselmişti. 1968 yılında 101’e geriledi. 1969 yılında 133’e yükseldi. 1970 yılında 123 oldu. 1971 yılındaki düşüşten sonra, 1972 yılında 123’e çıktı. 1974 yılında da 149 oldu.

İmalat sanayinde gerçek ücretleri 1961 yılında 100 kabul ederseniz, gerçek ücretler 1967 yılında 129’a yükseldi. 1968 yılında 134 ve 1969 yılında 136 oldu. Bu dönemdeki eylemlerin ardından 1970 yılında 150’ye, 1971 yılında 160’a ve 1972 yılında 165’e yükseldi.

Ayrıca bu dönemde toplu iş sözleşmeleriyle çok önemli haklar elde edildi; işçilerin yaşama şartlarının yanı sıra çalışma şartları da iyileşti.

Diğer bir deyişle, bu yıllarda kitleleri sıkıntıya sokan bir mutlak yoksullaşmadan kesinlikle söz edilemez.

Yoksullar tepki vermez; yoksullaşanlar tepki verir. İşçi sınıfımız, kapitalizmin Altın Çağı’nın yaşandığı bir dönemde, son derece rasyonel, gerçekçi, çıkarıcı, mantıklı hareket ederek, düzen içinde sorun çözecek bir yol izledi. Bayağı başarılı da oldu.

Ekonomi politiği alfabe düzeyinde öğrenenler, kapitalizmin daima yoksulluk yarattığını sanır. Halbuki kapitalizm dönem dönem insanların yaşam standartlarını ciddi biçimde yükseltebildi. Ekonomi politiği alfabenin ötesinde öğrenirseniz, emperyalist sömürü altındaki ülkelerde bile halk kitlelerinin yaşam standartlarında artışlar olabileceğini görürsünüz. Ancak gerçeklere gözlerinizi kapar, somut şartların somut tahlilini yapmak yerine sübjektivizme batarsanız, hayal kırıklıklarının bedeli yüksek olabilir.

İşçiler özellikle 1968-1970 döneminde önemli eylemler yaptılar; bunun karşılığını da, mevcut düzen içinde aldılar. O zaman, sıradan, gerçekçi ve hesabını iyi bilen milyonlarca işçi, niçin “düzeni değiştirmek” için risk alsın ki? Almadılar. Onların durumu konusunda gerçekçi analiz yapmak yerine sübjektivizme düşenler de sıkıntı yaşadı.

Kitlelerin durumunu anlamak yerine, umut bağladıkları işçi sınıfının sessizliği karşısında işsizlerin devletin gücünden korktukları için sessiz kaldığı biçiminde anarşizan görüşler ortaya çıktı. Ünlü anarşist Kropotkin’in “İsyan Ruhı” isimli makalesindeki analizleri, Kropotkin’den haberdar olmadan savunan ve hayata geçirmeye çalışanlar oldu. Kropotkin’e göre, kitleler hayatlarından memnun değillerdi, ancak devletin gücünden korkuyorlardı. Öncü anarşist örgüt, yapacağı eylemlerle devletin güçsüzlüğünü kanıtlayarak, kitlelerin bu korkuyu aşmasını sağlayacak ve kitleleri devrime katacağı. Olmadı tabii. Ancak bu durumda “işçi sınıfının bilinçsizliği ve aldatılmışlığı, sendikaların da “sarı”lığı iddiaları gündeme geldi. İşçilere öğretmenlik taslama eğilimleri güçlendi.

Kropotkin 1842 yılında Rusya’da büyük ve zengin bir toprak sahibi ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Anarşist hareketin önderlerinden oldu. 8 Şubat 1921 tarihinde Sovyet Rusya’da öldü. Kropotkin’in en ünlü yapıtlarından olan “İsyan Ruhı” makalesi ilk kez 1880 yılında Cenevre’de Le Revolte’de yayınlandı. (Kropotkin, Peter, *Kropotkin’s Revolutionary Pamphlets* (ed.by Roger N.Baldwin), Vanguard Press, New York, 1927, s.35-43) Makalenin bazı bölümlerini aşağıda sunuyorum:

"Böylesi dönemler devrim ister. Devrim bir toplumsal gereklilik olur; durumun kendisi devrimcidir.

"En büyük tarihçilerimizin yapıtlarında büyük devrimci altüst oluşların ortaya çıkışını ve gelişimini incelediğimizde, genellikle 'Devrimin Nedeni' başlığı altında olayların arifesindeki durumun etkileyici bir resmini buluruz. Halkın yoksulluğu, genel güvencesizlik, hükümetin sinirlendirici önlemleri, toplumun büyük pisliklerini açıkça ortaya koyan tiksindirici skandallar, ortaya çıkmak için mücadele eden ve eski rejimin destekçilerinin kapasitesizliğiyle dışlanmış yeni düşünceler: Hiçbir şey kenarda bırakılmamıştır. İnsan bu tabloyu incelediğinde devrimin gerçekten kaçınılmaz olduğu ve ayaklanma yolu dışında hiçbir yolun kalmadığı inancına varır." (s.37)

Kropotkin daha sonra, 1789 Fransız Devrimi öncesinde köylülüğün nasıl şikayet ettiğini anlatıyor ve şunları söylüyor:

"Ancak, bu pasif tartışmalar ile ayaklanma veya isyan arasında geniş bir uçurum, eyleme geçme dürtüsü eksikliği vardır. İnsanlığın büyük bölümü için bu uçurum, mantık ve eylem, düşünce ve irade arasındadır. Bu uçurum nasıl kapatılmıştır? (...) Karıllarının haklı olarak korkak diye seslendiği bu

insanlar, hangi mucizeyle bir gün içinde kahramanlara dönüştürülmüştür ve mermiler ve top gülleri arasında haklarının fethine doğru yürümektedir? Sık sık konuşulan ve çanların boş çınlamaları gibi havada yok olan **sözcükler** nasıl olup da **eyleme** dönüşmüştür?

"Yanıt kolaydır.

"Azınlıkların eylemi, durmaksızın yenilenen sürekli eylemi bu dönüşümü ortaya çıkarmıştır. Cesaret, adanmışlık ve kendini kurban etme ruhu, korkaklık, teslimiyet ve panik kadar bulaşıcıdır." (s.38)

"Bir ülkede devrimci bir durum ortaya çıktığında, kitlelerde isyan ruhu, kendisini sokaklarda şiddetli gösteriler veya isyanlar ve ayaklanmalar biçiminde ortaya koyacak kadar yeterince uyanmadan önce, azınlıklar **eylem** aracılığıyla, hiçbir devrimin onsuz başarıya ulaşamayacağı o bağımsızlık duygusunu veya o cüretkarlık ruhunu uyandırmayı başarırlar. (...)

"Başlangıçta kitlelerin duyarsız olması olasıdır. Kitlelerin, bu girişimi yapan bireyin veya grubun cesaretine hayranlık duyarken, ilk başta akıllı ve dikkatli olanları, bu eylemi derhal 'delilik' olarak tanımlayanları ve 'bu deliler, bu fanatikler her şeyi tehlikeye atacak' diyenleri izlemeleri olasıdır. (s.39)

"Bu akıllı ve dikkatli kişiler o kadar dikkatli hesaplar yapmışlardır ki, onların kendi çalışmalarını yavaş yavaş yapan partileri yüzyıl sonra, iki yüzyıl sonra, belki üç yüzyıl sonra tüm dünyayı fethetmeyi başaracaktır ve işte tam bu arada, beklenmedik kişiler araya girmektedir! Beklenmedik olan tabii ki bu akıllı ve dikkatli kişilerin beklemediğidir. (...)

"Ancak deliler sempati kazanacaktır. İnsan kitleleri gizlice onların cesaretini alkışlayacaktır ve onlar, kendilerini taklit eden insanlar bulacaktır. Öncüler hapisaneleri ve cezalıların gönderildiği bölgeleri doldurduğu ölçüde, diğerleri onların çalışmasını sürdürecektir; illegal protesto, isyan, intikam alma eylemleri kat kat artacaktır.

"Bu noktadan sonra tarafsızlık mümkün değildir. İlk başlarda 'delilerin' ne istediğini sormayanlar bile, onlar hakkında düşünmeye, onların düşüncelerini tartışmaya ve onların yanında veya karşısında taraf tutmaya zorlanmaktadır. Genel ilgiyi zorla çeken eylemler aracılığıyla, yeni düşünce, insanların akıllarına girer ve düşüncelerini değiştiren yeni insanlar kazanır. Böylesine bir eylem, birkaç gün içinde, binlerce broşürün yapacağı propagandadan daha fazla propaganda yapar.

"Her şeyden önce isyan ruhunu uyandırır; cesaret üretir. Polis, hakimler, jandarmalar ve askerler tarafından desteklenen eski düzen, eski Bastil kalesi gibi sarsılmaz gözükmektedir: Bastil kalesi de, dolu toplarının yerleştirildiği yüksek duvarların altında toplanmış olan silahsız insanların gözlerine de zapt edilmez gözüküyordu. Ancak kısa sürede açığa çıkar ki, kurulu düzen, kişinin tahmin ettiği güce sahip değildir. Bir cesur eylem birkaç gün içinde tüm hükümet mekanizmasını bozmaya, devin titremesine yetmiştir. Bir başka isyan bir ilin tümünü karışıklık içine itmiştir ve günümüze kadar öylesine heybetli olan ordu, sopalarla ve taşlarla silahlanmış olan bir avuç köylünün önünde geri çekilmiştir. İnsanlar, canavarın hiç de düşündükleri kadar korkunç olmadığını gözlemlerler; birkaç enerjik çabanın onu devirmeye yeterli olacağını kavramaya yavaştan başlarlar." (s.40)

"Hükümet direnir; hükümet baskı önlemlerinde vahşidir. Ancak geçmişte zulüm, ezilenlerin enerjisini öldürürken, şimdi, heyecan dönemlerinde, tam tersi sonuç doğurur. Yeni bireysel ve kolektif isyan eylemlerini harekete geçirir; isyancıları kahramanlığa sürükler; ve hızlı bir biçimde bu eylemler yayılır, genelleşir, gelişir. Devrimci parti, bu ana kadar ona karşı düşmanca veya duyarsız duran unsurların katılımıyla güçlenmiştir. Genel çözülme hükümete, hakim sınıflara, ayrıcalıklılara da yayılır. Bunların bazıları sonuna kadar direnmeyi savunur; diğerleri tavizlerden yanadır; diğerleri ise isyan ruhunu yatıştırarak ve gelecekte onu tekrar hakimiyeti altına alma umuduyla ayrıcalıklarından vazgeçmeye hazır olduğunu ilan eder. Hükümetin ve ayrıcalıklı sınıfın bütünlüğü bozulmuştur." (s.41)

DETERMINİZM VE VOLONTARİZM BÜTÜNLÜĞÜ

Tarihsel süreçlerde "determinizm" ve "volontarizm" bütünlüğü vardır. Şartlar olgunlaşmamışsa, ne kadar uğraşırsanız uğraşın, dünyayı değiştiremezsiniz. Şartlar olgunlaşmışsa ve ancak dünyayı değiştirmek için bilinçli ve örgütlü bir mücadele yoksa, yine değişim gerçekleşmez. Nesnel koşulların olgunlaşması ve iradi müdahaleyle bu olgunlaşmanın yarattığı enerjinin yönlendirilmesi gerekir.

Yumurtadan civciv nasıl çıkar? Önce döllenen yumurta gerekli, sonra da bu döllenen yumurtaların üzerinde 21 gün oturacak "gurk olmuş" bir tavuk. Döllenen yumurtalar nesnel koşullardır. Gurk olmuş

tavuk, iradi müdahaledir. Dölllenmiş yumurtaların üzerinde 21 gün sabırla oturacak bir tavuk yoksa, yumurtalar çürür. Gurk olmuş tavuğun altına konan yumurtalar döllenmemişse, zavallı tavuk 21 gün eziyet çekmiş olur.

Köylerde bazı kötü niyetli insanlar kinlendikleri insanların tarlasını tutuşturur. Akıllı hiçbir köylü, ekinler yeşilken hasmının tarlasını yakmaya kalkmaz. Yanmayacağını bilir. Bırakın ateş atmayı, kendisini yaksa bile, yeşil tarlayı tutuşturamaz. Ne zaman ki tarladaki ekinler olgunlaşır ve kurur, yanan bir sigara izmariti bile tarlayı tutuşturabilir.

Devrimci mücadelede de şartların olgunlaşması son derece önemlidir. Şartlar olgunlaşmadan şartların olgunlaştığını düşünür veya kendi çabalarıyla şartları olgunlaştırabileceğini sanırsanız, kendinizi yaksanız bile istediğiniz sonucu alamazsınız. Türkiye tarihinde bunun örnekleri çoktur. 1968 kuşağının trajedisi de buradadır.

Türkiye’de solda en fazla tekrarlanan ve herhalde en fazla ihmal edilen anlayış, somut şartların somut tahlilini yapmaktır. İnsanlarımızın çoğu, gönlünden geçenin gerçekleştiğini zanneder. İnsanlarımızın çoğu, bilimsel yöntemleri kullanıp gerçekliği kavramaya çalışmak yerine, kulaktan dolma bilgiyle hayal kurar. Onun sonucu da hüsrandır.